

Koze se v Krnskem pogorju pasejo od pomladi do pozne jeseni svobodno in brez ograj

Drežniška koza, zvedava kraljica pašnikov

Kozli imajo veliko trofejno rogovje, njihovo trkanje pa v času prska, konec avgusta, odzvanja daleč po gorovju

Na Primorskem imamo kar tri avtohtone pasme drobnice, istrsko pramenko in bovško ovco ter drežniško kozo, prav zadnja pa je edina priznana avtohtona slovenska pasma koze. Zanj je značilno, da je odporna na prilagojena na trde življenjske razmere v visokogorju. Podobno kot za ovce velja, da se koze v Krnskem pogorju pasejo od pomladi do pozne jeseni svobodno in brez ograj.

Drežniška koza je kot slovenska avtohtona pasma koze priznana od leta dva tisoč, največ jo redijo na Drežniškem in Bovškem. Medtem ko jo na Bovškem redijo zaradi mleka, jo na Drežniškem redijo zaradi prodaje kozličev za meso.

Kozliček je tudi specialiteta drežniške kuhinje. Nekoč je bil kozliček obred za velikonočno kosilo, temu pa je sledilo veliko povpraševanje Italijanov. V gostilni Jelkin hram v Drežnici ga imajo zmeraj v zalogi, povpraševanje je veliko, recepta pa oštrka Jelka ne izda. V krožniku pa smo ob kozličku vseeno okusili suhe hruške in jabolka ... "zraven pa plenta in zetje ta rdečče".

Drežniška koza se od drugih koz razlikuje predvsem po barvi, trideset do štirideset odstotkov koz je popolnoma črne barve, prevladujejo še drugi odtenki med črno, rjavo, sivo ter primeri z belimi pikami, možni so tudi oranžno rjavi odtenki. Posebno lepe so črne koze, katerih koža se svetlika, kot bi bila oprana in namaščena.

Koza je težka do petinšestdeset kilogramov, kozli pa celo do sto. Kozli imajo tudi veliko trofejno rogovje, njihovo trkanje pa v času prska, konec avgusta, odzvanja daleč po gorovju.

Drežniška koza je odporna in prilagojena na trdo življenje v naših gorah. Največji trop drežniških koz se od aprila do prvega snega v decembru svobodno pase na Krasjem vrhu nad planino Zaprikraj nad Drežnico, v njem pa je kar stošestdeset koz. V pašni skupnosti je dvanajst rejcev iz drežniških vasi, po besedah Davorina Korena, enega od rejcev, pa se reja drežniške koze splača. Sedem mesecev so koze same na prosti paši v Krasjem vrhu in z njimi ni stroška, za pet mesecev, ko jih uhlevijo, pa je treba pripraviti krmo. Koza ima povprečno po enega in pol kozliča na leto, kozličke pa rejci pro-

dajo okoliškim gostilnam in Italijanom. Letos je bila cena očiščenega kozlička 1600 tolarjev za kilogram.

"Cin, cin, cin Drežnica, kje so kozice, gori na skalici, kjer ni vodice ..." govori pesem in res je tako. Po dobri uri hoje iz planine Zaprikraj smo jih našli, cel trop. Predvidevanja in napovedi našega vodiča, Davorina Korena iz Drežniških Raven, so se izkazala za pravilna. Bile so na zahodnem grebenu Krasjega vrha, od kjer se razgledi bohottijo čez celo dolino Soče, od Kanina, Stola do Matajurja, Kolovrata in Krna, dobro uro hoda od planine Zaprikraj, kjer smo pustili avtomobil. Pod nami pa Soča, Drežnica, Kobarid.

Koren kliče koze, ked, ked ... Najprej pridejo po suhi kruh in sol Korenove koze, ko zavohajo do brote, še druge, a je že hudo, sto šestdeset koz se gnete naokoli, spodaj pod potjo pa zeva globočina.

Lastniki bodo koze začeli spravljati skupaj šele novembra, decembra, pred prvim snegom. Takrat je za lastnike najtežji del kozjereje, koze se ne pustijo ujeti in je treba vsako posebej privabiti, ujeti in na vrvi odpeljati v domači hlev, najprej uro ali dve hoje do planine Zaprikraj, potem pa s traktorjem v Drežnico. In tako



Miloš Batistuta

Zvedave drežniške koze na grebenu, v ozadju Krn. V tropu na Krasjem vrhu jih je kar sto šestdeset skupaj.

petkrat, šestkrat, petnajstkrat, kolikor koz lastnik pač ima. Čez poletje se koze držijo v tropu, jeseni pa se razidejo in jih je treba iskati, neredko tudi po tri ure po pečinih in robah.

Pomemben del prihodka pomeni subvencija države za rejo avtohtone pasme, kljub temu pa država sama prihaja v protislovje, saj hkrati isto rejo omejuje s kvotami. Koren predlaga, da bi trope z avtohtono drežniško kozo izvzeli iz kvot.

Drežniška koza je svojevrsten simbol okolja in drežniških vasi, tu so jih ljudje od zmeraj redili, saj niso izbirčne in zahtevne, le po petdesetem letu prejšnjega stoletja je bil zastoj zaradi prepovedi proste paše, zdaj pa se tropi povečujejo. Danes je na drežniškem koncu čez tisoč glav drobnice, koz in ovac, ki se poleti prosto pasejo po Krnskem

pogorju in obiskovalcu nudijo enkratne prizore. V Posočju se za rejo drežniške koze in drugih pasem koze odloča zmeraj več ljudi, ne samo zaradi gospodarnosti reje, saj je koza znana kot čistilka zaraščenih pašnikov in travnikov.

Drežniška koza ostaja - zvedava kraljica gorskih pašnikov.

Miloš Batistuta

Manj znane planinske poti in vrhovi

Pod Tolminskim vetrovnim Migovcem

Ob stezi odcvetajo planike, čez kakšno uro pa pridemo do klopce, kjer je v steni majcena kapelica

Za cilj smo si tokrat izbrali del mulatjere, ki so jo italijanski vojaki gradili leta 1924 na južni strani bohinjskih gora, onkraj katerih je takrat tičala sovražna kraljevina Jugoslavija. Kot številne druge takšne poti iz strateških razlogov (tudi linija utrdb in bunkerjev generala Rupnika preko škočjeloškega in polhograjskega hribovja) niso potem imele svoje vloge, ker je druga svetovna vojna za razliko od prve s frontalnim spopadom armad prinesla novo taktiko z gverilskim partizanskim bojevanjem.

Poti so kajpak ostale in vzdržale malodane sto let in ne kaže, da jih bo kaj kmalu ugonobil zob časa, kar govori o modrosti takratnih graditeljev, in ker so del naše burne zgodovine zaslužijo nekaj pozornosti in spoštovanja.

Pa smo se zapeljali na Tolminsko in iz Mosta na Soči desno v Prapetno, potem spet desno na Ljubinj, pa po atraktivni gorski cesti levo na planino Lom, kjer so 22. septembra še pasli, nekoliko bolj previdno še naprej na planino Kuk, kjer je tik pred njo na levi strani veliko parkirišče. Sicer še zelo lepa in prevozna cesta pelje tudi višje, a je naprej dovoljeno le lastnikom zemljišč. Pa smo tudi mi tam oprtali nahrbtnike in ker je tista cesta položna, smo jo kar hitro mahali navkreber v zgodnjem jutranjem hladu, ko so se trate ob njej bleščale v kapljicah jutranje rose. Nekako na polovici poti proti planini Razor, ko cesta zaide v levo pod z bukovjem poraščeni breg, klanca zmanjka, a z njim vred tudi sonca, ki nas je prej že lepo grel. Z levega roba ceste zremo počez na sedlo med Grušnico in Tolminskim Migovcem, kjer je planina

Kal, prvi cilj naše poti. S planine Razor, kjer se začenja ta pot, ki v celoti drži vse do Krna, jo zdaj uberemo levo med rušjem po naravnost idilni krajini.

Desno in navzgor drži druga mulatjera, ki nas čez sedlo Globoko v dobri uri in pol pripelje na bohinjko stran, v štirih urah pa tja do Komne. Po slabe pol ure hoda pridemo do odcepa: desno in rahlo navzgor z napisom Krn vodi nova planinska pot po bližnji steni na sedlo oziroma planino Kal, levo pa atraktivna mulatjera, po kateri se bomo vračali. Pot je lepo vsekana v rušje, mestoma naletimo na cvetoče rododendrome, katerih cvetenje sodi v zgodnje poletje, in isto velja tudi za encijane. Pot vodi pod atraktivnimi gladkimi stenami Vrha nad Škrbino, ob pogledih na katera so mi pri priči na misel prišli rolkarji, saj je gora resnično znana po gladkosti sten. Še nekaj časa se steza polagoma vzpenja, zdaj v levo, potem pa kmalu, ko pred seboj zagledamo tudi vrh sosednje bližnje razgledne Grušnice, na samem sedlu opazimo nekaj bornih stavb planine Kal. Od tod naprej je pred nami najlepši in najlahkotnejši del te mulatjere. S planine Kal vodi sprva precej strmo v desno med rušjem navzgor, potem pa levo in tudi preko bolj razdrapanega peščenega terena neoznačena stezička na Tolminski Migovec (1881 m), ki se je prav takrat začenjal ogrinjati v meglo, zato je moral spet počakati na neko drugo priliko. Mi smo torej šli naprej po prelepi poti, ki prečka zdaj kopne, sredi junija pa še z obilo snega zadelane struge, grape.

Ob stezi tod odcvetajo planike, čez kakšno uro pa pridemo do klopce, ob kateri je v steni



Jože Praprotnik

Po mulatjeri s planine Kal pod dvatisočakom Kukom detajl - v steno vdrela miniatura kapelica (v višino meri kakega pol metra) z letnico 1924

majcena kapelica, ki so jo zgradili italijanski vojaki alpinci z letnico 1924. Od tod se pot polagoma prične spuščati, da jo potem leva ucvre k izviru Tolminke, desna pa naprej proti Krnu. Na tem mestu se odločimo za postanek z malico, saj je za nami že blizu pet ur hoje. Potem ko si "privežemo dušo", se vračamo pod strmimi divjimi stenami Kuka na planino Kal, od tod pa sprva v kratkih, potem pa v čedalje daljših okljukih po mulatjeri navzdol do gozda. Čeprav se nam zdi, da kar preveč izgubljam višino, še sploh, ker se nam kažejo bajte na planini Razor onkraj grabnov kar precej visoko, se lepo držimo tiste poti. Kmalu potem pridemo do odcepa desno z napisom Čadrg, koder zavijemo ostro levo. Nekaj naprej spet ostro desno kolo voz v Tolminske Ravne, mi pa

gremo naprej zdaj že bolj v ravni črti po sproščujoči mulatjeri mimo imenitnih razgledišč, s katerih bi skorajda padel na vasico spodaj. Nekajkrat vodi steza (mulatjera je v dobrušni meri že zaraščena), tik pod atraktivnimi stenami položenih plasti skalovja, in nazadnje le rahlo v levo in navzgor skozi bukov gozd (zato je pot mnogo mehkejša, ker večji del hodimo po listju), dokler se slabe pol ure pred planino Razor ne združi s planinsko potjo. Od tod do planine Kuk in našega prevoznega sredstva je potem še dobra ura in pol zanimive poti, večji del s pogledi na Tolminski Triglav in onkraj planine Lom na Kobiljo glavo, kamor nas je zaneslo junija.

Za opisano pot s krajšimi postanki bomo potrebovali najmanj osem ur. **Jože Praprotnik**

IZLETI IN OBVESTILA

PD Maribor Matica

7. oktobra: Izlet na Obir. Vodi Zmago Hajnrih, 041 819 966.

Od 13. do 15. oktobra: Pohod čez Kozjak, iz Dravograda v Maribor. Vodi Aleš Glavnik, prijavite se v društveni pisarni, 25 12 962.

PD Planika Maribor

14. oktobra: Izlet v neznanu. odita Franci Kaučič, 041 739 647 in Tone Koren, 031 250 366.

15. oktobra: Izlet po Lavričevi poti. Vodita Franci Pan-

grčič, 041 297 447 in Franci Rajh, 041 797 712.

PD Večer

7. oktobra: Izlet na Olšvo z avstrijske strani. Vodi Miro Breg, 031 482 199, prijave Danica Gorišek, 23 53 151.

PD TAM Maribor

7. oktobra: Izlet na Peco iz Tople. Vodi Vinko Dobrila, 420 06 17.

PD Miklavž

7. oktobra: Izlet na Reško planino. Vodi Franc Kocbek, 031 644 531.

Konec tedna bomo opazovali ptice

Strokovno vodeni izleti bodo v soboto in nedeljo, 7. in 8. oktobra, ko bo na tisoče ljudi po vsej Evropi pozornost namenilo pticam. Aktivnosti pripravljajo partnerji zveze BirdLife International, ki ga v Sloveniji zastopa Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS.

Evropski dan opazovanja ptic je evropski dogodek, katerega namen je seznaniti ljudi s pticami, njihovo ogroženostjo in načini varstva. Letošnji je že sedmi zapovrstjo.

Ornitologi bodo vodili ljudi na območja, ki so hkrati tudi del evropskega omrežja posebnih varstvenih območij Natura 2000 in še posebno pomembna za ohranitev ptic. V tem času je možno opazovati številne ptice, ki se pri nas ustavljajo na svoji selitvi. Nekatere zapuščajo Evropo in so namenjene v Afriko, medtem pa k nam prihajajo prvi gostje s severa, ki bodo zimo preživeli pri nas. Veliko vrst ptic se v tem času združuje v jate.

Pridite in spoznajate naše ptice, vabijo ornitologi.

Sobota, 7. oktobra:

- Ribnik Vrbje pri Žalcu (vodijo Primož Sedminek, Janez Senegačnik in Miha Kronovšek). Zbirno mesto je ob 9. uri na avtobusni postaji v Žalcu.

- Mlake v Hrašah pri Smedniku (vodita Tone Trebar in Urša Kocce). Zbirno mesto je ob 9. uri pri kmetijski zadrugi v Hrašah.

- Zadrževalnik Vogršček pri Novi Gorici (vodita Erik Šinigoj in Tomaž Berce). Dobimo se ob 9. uri na bencinski črpalki v Šempasu.

- Zadrževalnik Medvedce pri Pragerskem (vodi Dejan Bordjan). Dobimo se ob 9. uri na železniški postaji na Pragerskem.

- Strunjanske soline (vodita Borut Mozetič in Jernej Figelj). Zbirno mesto je ob 9. uri na parkirišču pri laguni Stjuža v Strunjanu.

- Ljubljansko barje (vodita Žiga Remec in Tomaž Remžgar). Zbirno mesto je ob 9. uri na avtobusni postaji na Igu.

Nedelja, 8. oktobra

- Kočevski rog (vodi Andrej Hudoklin). Zbirno mesto je ob 9. uri pri žagi Rog.

- Mrtvica Muriša (vodita Luka Božič in Monika Podgorelec). Zbirno mesto je ob 9. uri pred trgovino Spar v Lendavi.

- Ornitološka postaja na Cerkniskem jezeru (vodi Leon Kebe). Dobimo se ob 9. uri pred trgovino Hofer v Cerknici.

- Park Tivoli (vodita Dare Fekonja in Jurij Hanžel). Dobimo se ob 9. uri pred kopalniščem v Tivoliju.

Za več informacij pokličite Evo Vukelič na DOPPS, telefon 01 426 58 75. **(ušp)**